

Adierazgarritasun zantzuak euskaletan txatetan ;)

ELIXABETE PEREZ GAZTELU ETA ESTHER ZULAICA IJURKO*

Deustuko Unibertsitatea

(Signs of expressiveness in chats by Basque speaking young users)

DOI: 10.1387/gogoa.15632

Abstract

Meaningful examples of signs of expressive language in chat messages which are interesting from different points of view have been compiled in this study. It is demonstrated that Basque youth are creating their own code for Internet communication in the Basque language. Some components of this type of function (which are used together with other types of functions) were also gathered. Said components are linguistic resources to convey expressiveness (lexical, morphological, palatalization...) and graphic resources which have become almost compulsory in chat communication (through a combination of symbols, and emoticons).

Keywords: chats, expressive language, youth language (verbal and written), informal variety, types of functions.

1. Helburua

Txat moduko elkarrizketa *mintzidatziak* (Perez Gaztelu & Zulaika 2014b) komunikazio esparru aukerakoak dira (euskaletan) gazte-nerabeen komunikatzeko moduak aztertzeko.

* Deustuko Unibertsitateko Komunikazioko ikertaldearen ildoan kokatzekoa da ikerketa hau. Eskerrak eman nahi dizkiegu Eneritz Albizu ikasleari, Yoseba Peña adiskide informatikariari, eta Haizea ilobari aztergaiak eskuratzeko zubilana egiteagatik; zubi ezean gure honetara iristeko modurik ez genuen izango.

Lan honetan txatetako mezuetak alderdi bat aztertuko dugu; adierazgarritasuna¹. Erakutsiko dugu euskal gazteak bere kodea eratzten ari direla Interneteko barrutian euskaraz komunikatuta. Era berean, jasoko ditugu aldaera funtzional honen (euskal hitzun gazteok beste aldaera funtzional batzuekin batean menderatzen duten aldaera honen) osagaietako batzuk: adierazgarritasuna kanporatzeko hizkuntzazko baliabideak eta txatetako komunikazioan ia-ia ezinbestekoak diren baliabide grafikoak.

2. Txatak ikertzeko arrazoiak

Txat² direlakoen ikerketa alde askotatik da erakargarria. Batetik, Ordenagailu Bidezko Elkarrizketa (OBE) (CMC ing. *Computer-Mediated Conversation*, Herring 1996) izateak berezitasunak ematen dizkio hitzunek auzolanean erakitzen duten diskurtsoari (Torres 1999). Gazte izan ez izan, OBE izateak mugarrizten du hitzunen arteko komunikatzeko moduaren forma (nola idatzi) eta gaia (zertaz idatzi).

Eskakizun akademikoak albo batera utzita, gazteek lagunartean solasean aritzeko idazten dute, eta horretarako IKTez eta Internetez baliatzen dira. Esan daiteke lagunarteko komunikazio idatzia Internet bidez besterik ez dutela bideratzen. Ezin baiezta daiteke, baina, kontrakoa. Internet bidezko komunikazio (idatzian) beste komunikazio modu, solaskideen arteko harreman mota, testu mota askok dute bere lekua (gizarte-sareetako mezu publikoak, blogak, zerrendak, mezu elektronikoak...) (Zamorano et al. 2004). Hala ere, ezin pentsatuzkoa da gazteen lagunarteko komunikazio idatzia IKT eta Internet aurrean izan gabe. Eta hementxe du kokalekua, hain zuzen, ikergaiak.

Gazteen komunikatzeko modu honetan, harremanen tratua arabera (Watzlawick 1967), solaslagunak parekideak dira, ez dago gizarte mailako alderik beren artean (Escandell 2005), komunikazio egoera informala da eta hitzunen komunikatzeko helburua ia beti ludikoa (Tusón 1996) da.

Horrek dakar idazkeran ere gazte izatearen ezaugarriak azpimarratu behar izatea; alegia, arauetara muzin egitea bai ortografian —idazkeraren forma bera

¹ Oñederraren (1990) *adierazgarri(tasuna)*ren ildoan. Euskalermen bai *adierazgarri (palatalizazio adierazgarri)* bai *adierazkor* daude jasoak (*azentu adierazkor, interjekzio adierazkor*). -GARRI eta -(K)OR atzizkien arteko aspaldi samarreko «lehiaren» erakusgarria bide da tartean (Azkarate 1990, 1993, Oyharçabal 2001). Elhuyarrek arestiko bien ondoan, hitz-elkarketarako *espresio* osagaia ere proposatzen du. *Zehazki* hiztegiak *adierazkor* besterik ez du itzultzen, baina *función expresiva* itzultzeko *adierazpen-funtzio* darabil. Euskaltzaindiaren Literatura hiztegian *funtzio adierazkorra* izendatu dute geroxeago aipatuko dugun Jakobsonena.

² Ingelesetik hartu dute hitz hau inguruko hizkuntzek. Hiztegi Batuak ez du (oraingoz?) jaso, baina Sareko euskal hiztegiak (Sare Sozialen Hiztegiak barne) forma hau darabiltenez gero guk ere *txat* darabilgu.

«iraultzailea» da—, bai hautu lexikoan (hiztegi adierazgarria), bai elkarri zuzentzeko bokatibo edo deikietan, besteak beste.

Txatgileen mezuetan garbi nabari daiteke hizkuntzaren eginkizun *autoespresiboa* (Tusón 1996), hitzunaren emozioak kanporatzeko bitartekoa, «hemen nago», «inguruak niregan eragina du» adierazi beste helbururik ez duena, alegia. Arrazoiak zeharo mendean duen hizkuntzaren erabilera, eta informazioa ematea helburu duen eginkizunaren zeharo beste muturrekoa.

Funtzio hori guztiz lotua dago txatetan *sintoniaren*, harremanaren, funtzioarekin. Beharrezkoak ez diren mezuak, baina hutsuneak betetzeko, hitzunen arteko distantzia laburtzeko ezinbestekoak direnak ekoizten dituzte txatgileek. Tusónek (1996: 73) —txatak sortu baino lehen ere— eginkizun honetan kokatzen ditu, hain zuzen, gazteek darabiltzaten «klitxe» asko (*tío, no te enrolles, ¿Te quieres quedar conmigo?, ¿nos abrimos?...*), bere hitzez esateko, «apokaliptikoentzat» adierazpen-urritasunaren seinale garbiak direnak. «Apokaliptikoentzat» ez bezala, Tusóntzat esapide horiek harremanak egiteko osagaiak dira, oinarrizko bitartekoak belaunaldi berekoen artean taldearen sintonia antolatzeko.

Modu klasikoan esanda (Bühler, Jakobson), txatgileek jolas-solasean darabilten hizkuntza batik bat funtzio adierazkorra³, *espresiboa* (igorle den NIaren, agerbide berariazkoa), funtzio konatibo edo deitze funtzioa (hartzaile den solaslagunari dei egitekoa, hurko horrengan eragin nahi izatekoa) eta fatikoa (bitartekoa, ukibidea zabalik dagoela adieraztekoa) betetzen dituela darabilte. Funtzio poetikoarekin ere lot daitezke txat-sortzaileen ekoizpen batzuk, mezua bera arretagunea da eta. Hitz-jolasak asmo sortzailearen islatzat har daitezke.

Gabooooon kaskamelon!!! ☺

Bestetik, elkarrizketa da txata (hizketa-trukea ia-ia aldi berean gauzatzen da), baina solaslagunak aurrez aurre egon gabe —alegia, elkar entzun, ikusi, sumatu gabe—, hortaz, komunikazio «bitartekoduna» da (Rodrigo Alsina 1989), eta horrek idazteko moduan ere ondorioak dakartza, pertsona arteko aurrez aurreko komunikazioan horren garrantzitsua den osagai paralinguistikoa eta komunikazioan horren erabakigarriak diren hizkuntzaz kanpoko osagaiak idatziz nolabait adierazi beharko edo/eta nahiko baitituzte hitzun idazleek (Perez Gaztelu & Zulaika 2014a, 2014b).

Agerian dago, hortaz, txatak oso behatoki egokiak direla hamaika aztergai eta jakintzatarako: behialako (Platon-Sokratesen *Fedro*-tik hasita? (Vintró 2002)) ahozko adierazpidearen eta idatziaren arteko harreman gorabeheratsua, gazteen hizkeren ezaugarriak (Amonarriz 2008), hizkuntza aldaera eta

³ Euskaltzaindiaren Literatura Hiztegitik hartu ditugu Jakobsonen funtzioen izenak.

erregistroak, hizkuntza-sortzailetasuna... Alegia, Fonetika-Fonologiak, Semantika, Pragmatika, Soziolinguistika, Semiologia edo Semiotika, Komunikazioaren Teoria... Ikuspegi diziplinartekoa lagungarria da guztiz txatak ikeritzeko.

3. Txatak euskaraz eta adierazgarritasuna

Euskal hitzun gazte-nerabeek ere «gizarte-sare» deiturikoetako txatetan topatzen dute, hain justu, beste komunikazio esparru idatzi batzuetan ez duten askatasuna adierazgarritasunez, bizi-bizi, komunikatzeko. Batik bat hizkuntza bidez bideratu eta adierazten den ezaupidearekin —osagai kognitiboari doakionarekin— batean, beste gisa bateko adierazkizunak (estimua, zirrara, sentimenduak...) eta beste era bateko informazioa kanporatzeko (eta hartzeko) bitartekoak dira txatak euskal gazte-nerabeentzat.

Lan honetan adierazgarritasuna testuratzeko modu batzuk aztertuko ditugu. Horretarako kontuan hartuko ditugu txatetako mezueta osagai linguistikoa (hobeto esan, osagai horretako alderdi batzuk: lexikoa, morfologia, bustidura...) eta aurrez aurreko gizaki arteko ahazko elkarriketetan hizkuntzazkoak ez diren osagaien pareko beste elementu batzuk.

Azkenok direla eta, aztertuko dugu nola adierazten duten idatzita bai aurrez aurreko komunikazioko informazio paralinguistikoari (baliabide suprasegmentalei) dagokiona —ahotsaren bitartez elementu linguistikoekin batean kanporatzen duguna hizketa ekoitzi-hartzean, soinu-kanporatze eta jasotzean: bolumena, doinua, intentsitatea, etenak...—, bai ez ahazkoa ez hizkuntzazkoa ez den giza gorputz osoaren informazioari dagokiona. Alegia, alderdi kinesikoa, keinu bidezkoa, eskuen, besoen mugimenduak, begitartea... Komunikazioan informazio-emailea den, baina hitzunak oharkabean kanporatzen duen (baina txatetan berariaz adierazi nahi den —eta hartzaileak hartzen duen—) informazio «letraldatu» eta/edo «itxuraldatua» ere jasotzekoa da. Labur esan, bitarteko hizkuntzazkoak izan ez izan, txatetako mezueta adierazgarritasunaren adierazpen eta aztarna batzuk aztertuko ditugu.

Hori egin ahal izateko, bistan da, mezuak gatzatzeko darabiltzaten kodeak aztertu beharko dira. Izan ere, Internet bidezko joan-etorri laster eta bizi horietan trukutzen dituzten mezueta kode bat baino gehiago darabilte hitzunek. OBen idatziak izaki, komunikatzeko modu honek parte-hartzaileei hainbat gaitasun eta ezaupideren jabe izatea eskatzen die, hezkuntza-sisteman nahiz gizarteko bestelako era arauturen batean irakasten-ikasten ez diren gaitasun eta ezaupideak, Interneteko sarbidea duen gailuaren erabileratik bertatik, teklatuaren erabileratik bertatik hasita.

Aztergai dugun komunikatzeko kodea euskal gazteen artean eraiki eta erabilia izateak badu bere interesa. Gazteen hizkuntza-erabilera, berez, sor-

tzailea da. Gure hiztun berri-emaileak⁴ gazteak dira eta euskaldunak dira eta euskaraz eratzten dituzte beren arteko elkarrizketak. Lagunartekoak dira elkarrizketa idatziok, kideen artekoak, askotan helburu ludikoa besterik ez dutenak. Hezkuntza-sisteman ikasi duten idazteko kode arautuak ez die erabat balio komunikazio saio eta harreman hauetarako. Areago, gazteen hizkuntza-erabilera sortzaileari dagokio, hein batean, arau akademikoen mendeko ez izatea, araei muzin egitea, arau-haustea, hain zuzen, taldearen nortasunaren (sintonia bilatu nahi izatearen, Tusón 1996) bereizgarria izan daiteke eta. Gure azterketan euskal gazteen OBEri, «kode-eraikitzeari» ere begiratu beharko diogu.

Euskal gazteen euskara batu lagunarteko idatziaren ezaugarri batzuk⁵ ere ispila ditzake lan honek. Izan ere, gure aztergaiaren egileak ez dira lurralde berekoak, ez dute euskalki edo geolekto bera erabiltzen lagunarteko harremanetan, baina OBEn, batez ere taldean ari direnean —baldin eta beste euskalki batzuetako hiztunekin ari badira— egokitu beharrean dira besteak/besteek diskurtsoa ulertuko badute. Behatoki egokiak dira txatak egokitzapen hau aztertzeko. Gure helburua ez da «lagunarteko batu idatziaren» ezaugarriak hona biltzea eta lagina ere ez da oso handia, baina, beharbada, ildo nagusi batzuk eskuratzeko adinakoa bai.

Aitor dezagun hemen aipatu besterik ez dugula egingo gazteek (batzuek gehiago beste batzuek apenas) adierazgarritasuna lortzeko darabilten baliabide indartsu bat; *Code-switching* (CS) edo kode-aldaketa (eta/edo *Code-mixing*, kode-nahasketa) (Gardner-Chloros 2009). Orain hemen ez lantzeko arrazoia da gaiak berriazko ikerketa sakonagoa eskatzen duela eta ezin diogula eskaini merezi duen arreta.

4. Adierazgarritasunaren aztarnak txat idatzietan

4.1. Laginaren ezaugarriak

Hainbat lekutako gazte euskaldunek eskuratu dizkiguten solasaldiak dira gure laginaren oinarria, bi gizarte-saretako (Tuenti eta WhatsApp) txat idatzietan egindako elkarrizketak.

Elkarrizketon egileak 14 eta 25 urte bitarteko 47 gazte euskaldun alfabetatu dira: 32 emakumezko eta 15 gizaseme. Gure lagineko elkarrizketa guztietan emakumezkoek parte hartzen dute, edo beren artean, edo gizasemeren batekin. Oraingo corpusean ez dugu gizasemeen arteko elkarrizketarik esku-

⁴ Gerorako zehaztuko dugu laginaren nondik norakoa.

⁵ Arreta handiagoa merezi du gai honek. Orain, baina, aztergaiari dagokiona besterik ez dugu ekarriko.

ratu. Aurretiaz pentsa daiteke⁶ horrexek oraingo ikergaian —adierazgarritasuna kanporatzeko moduan, hain zuzen— ondorioak izan ditzakeela.

16 lagun Bizkaikoak dira⁷, 25 nafar⁸, 5 gipuzkoar⁹ eta lapurtar bat (baina Bilbon bizi izan dena). 2012ko abuztuaren 1ekoa da elkarrizketa aspaldi-koena (Tuentikoa) eta 2015eko apirilaren 18koa berriena (WhatsApp¹⁰).

Elkarrizketa gehienak geolekto bereko hiztunen artekoak dira. Baina WhatsAppeko talde bateko elkarrizketak Euskal Herriko 9 herritako neska gazteek eginak dira. Azterketarako, ondorioak eskuratzeko beharrezkoa zenean besterik ez dugu zehaztuko solaslagunaren jatorria.

Bestalde, aipatzekoa da ez dituztela hiztunok elkarrizketak nahita egin guk azter ditzagun; ohiko modu arruntean sortu dituzten elkarrizketak esku-ratu dizkigute. Eskerrak eman beharrea gara, berriz ere.

4.2. Adierazgarritasuna idatziz adierazteko bitartekoak

Ezinezkoa da hiztun solaskideen emozio, sentimendu, barne-aldarteak, adierazgarritasuna ispilatzen duen guztia jasotzea. Ikerlan honen zeregina eta helburua da horietako batzuen adierazpen testuratu berri ematea.

Hainbat baliabide eta bitarteko darabiltzate hiztun gazteok, baina guk bitan sailkatuko ditugu: hizkuntzazkoak eta grafikoak, nahiz batzuetan (dema-gun onomatopeiak, interjekzioak...) sailkatzen errazak ez izan. Mota beraren barrenean ere ikusiko dugu gertakari mota bat baino gehiago bideratzen dituela hiztunak adierazgarritasuna lortzeko.

Hemen aztertuko ez dugun arren, uste dugu aipatzekoa dela lagin hone-tako hiztunok —ez neskek ez mutilek— ez dutela hitanoa erabiltzen beren arteko komunikazio lagunartekoan, nahiz eta askok euskara etxean ikasi du-ten, familia euskaldunetan eta giro euskaldunetan hazi eta hezi diren.

⁶ Mutil gazte batzuek ere halaxe aitortu digute. «Guk [mutilok] ez ditugu bokalak horren-beste errepikatzen...», «guk ez dugu horrela egiten...» [-txo, -illa... atzizki txikigarriak izenari erant-sil], «guk ez ditugu hitz horiek esaten» [petardi, guapi, prexioxa, potxola...].

⁷ Tuentikoak: Abadiño, Berriz, Bilbo, Igorre, Mallabia, Mundaka, Ondarroa, Zornotza. 14-22 urte bitarteko hiztunak. 9 emakume eta 4 gizon. 22 elkarrizketa; guztiak bizkaitarren artekoak dira.

⁸ Tuentikoak: Arantza, Baztan, Doneztebe, Elgorriaga, Iruña, Leitza, Lesaka, Saldias. 15-25 urte bitartekoak. 11 emakume eta 11 gizon. 22 elkarrizketa; elkarrizketa guztiak nafarren artean.

⁹ Horien artean, Tuentikoak 2 emakume azeptiar dira, 20 urtekoak. Elkarrizketak beren artean izan dituzte.

¹⁰ Hamar hiztun dira; guztiak neskek. 18-20 urte bitartekoak; unibertsitateko ikasleak guz-tiak. Euskal Herriko 9 herri hauetakoak: Añorga, Arizkun, Arrigorriaga, Baiona, Galdakao, Irur-tzun, Oiartzun (bi hiztun), Zaldibia, Zubieta (Nafarroa). Elkarrizketa batzuk bikoteka egin dituzte. Guztiak (hamarrek) WhatsAppeko talde berean ere elkarrizketak izan dituzte. Hau ere gure esku utzi digute ikertu ahal izateko.

4.2.1. *Baliabide hizkuntzazkoak*

Prozedura lexiko, morfologiko eta fonologiko-fonetikoen bitartez adierazten dituzte batez ere hiztunek beren barrena eta beren arteko harremanak. Ahozko hizketan osagai fonologiko-fonetikoa oso baliabide emankorra da hiztunen arteko harreman gertukoa adierazteko; palatalizazioa da horren seinale nabarmenetako bat. Kode *mintzidatzian* ere palatalizazioak isla dauka.

Askotan hitz berean prozedura guztiak —lexikoa, morfologikoa, fonologiko-fonetikoa— gorpuzten dira.

4.2.1.1. LEXIKOA

Hitz adierazkorrak¹¹ darabiltzate solaslagunek beren arteko komunikazioan. Agerian da lagun-adiskideen arteko komunikazioa dela, eta gertutasuna, elkarrekiko konfiantza nagusi dela harremanetan.

Batez ere agurtzeko esapideetan erabiltzen dituzte hitzok, lagunen arteko harremana abiaraztean, solasaldia hasi edo/eta amaitzeko. Hitz **amultsuak**, goxoak erabiltzen dituzte askotan **bokatibo**, deiki moduan.

Mezuetako bokatibo guztiak ez dira ahozko hizkeraren ispilua. Hiztunek berek aitortu digute solaskidea aurrean edukita ez diotela zentzua bilatzen hitz hauetako batzuk behintzat erabiltzeari. Alegia, esan daiteke kode *mintzidatzia* izendatu duguna ez dela guztiz eta erabat esana, «mintzatua» testura eramana, besterik gabe. Txatetako kodeak «bere» hiztegi, fraseologia... dauka, eta ez dator beti bat ahozkoarekin.

Neskek beren artean honelako deigarri, bokatibo, deikiak darabiltzate elkarri zuzentzeko: *bonbonzita*, *guapa* (*wapa*, *wapisima*), *guapi*, *maitia*, *monona* (*moñoña?*), *neskatila*, *neskatxiek*, *nextak*, *petarda*, *pippol*, *pittina* / *pitxina*, *pitxilore*, *pitxurrina*, *polittak*, *politte*, *potxola*, *prexioxa*, *señorita*, *tia*, *txikitxu*...

ola **potxola**aaaa!!! [...] mosu handi bat **prexioxa**!!!!!!!, hello **neskatxiek**!!!, EEpa **pipol**!!!, helloou **neskak**!!!, alo alo **neskatxiek**!! Zln gabiz??

epa **wapaa**!!!!!! zmoz??? azkenin zer moduz jua ttire rekuperaketak????, olaia **wapaa** zmoz? dena ondo????????????????? [...] bueno **wapismaa** ongi ibili ta ern muxuuk =D

¹¹ OEHK zehazten eta itzultzen duen bigarren adieraren arabera darabilgu *adierazkor* batez ere. Koldo Mitxelenaren adibide hauetako adieren ildoan. «2. Expresivo, que expresa sentimientos. [...]: Idatz dezagun, gutxienez, iñ eta ill, ñ eta ll-ren orde, **hitz adierazkor** (**expresif**) horietakoak ez baldin badira, behintzat (-ño atzizkia daramatenak eta). MIH 101s. Lau sailetan banatzen dira hizkuntza horren hitzak [...]: (a) etxekoak, (b) sino-japonesak, (c) **onomatopeia** (**hitz adierazkorrak**), (d) arrotzak. MEIG VII 178». Letra lodia gurea da.

Bizi naaaz **polittaaaaak!!!**, Zelaaaaaaan **txikitxuuuuu???**, Atsalde on **nexkak!!**, **Neskaaakkk**, Bueno gaboon **pittinaaaasss! ????????????**

Zelaaaaan gaztee martxaan **neskaaaak???**, Altzaaaaaa **neskatilee** ee!!!! ☹️☹️☹️👊👊

Elkarrizketak bukatzeko ere antzeko deikiak darabiltzate:

H1¹²: metodologia etzat gustatu. Bn bueno. Zirriborroa da... Ondolo in **politte**. Bihar kontako nazu abr garko eune zemuz.

H2: geo difentziya eon ber du asike nunbatte eongo dia akatxak. Bihararte **petarda**.

H1: jajajjjaj hoidaaaa !! bihararte! Amets goxok in

H2: bai iualmente **guapiii**

Biharartee **bonboonzitaaa**

H1: Alazne!!! Zelan juen da operaziñue??? Ondo??? Nerbixuok pasau die??? Bueno **señorita** rekuperau zaitte bizkorrr!! Muaaa

H2: bueno **prexioxa** eztakitt ikusikogaien elorrixon baia, bestela ondo pasau eta deittukotzut edo egongoga egunen baten bale??

H1: Paaastu gaboon **polliiit**

H2: Zaiibdu **mononaaaaas** [zaindu]

Erki pasaaaa

H1: Baaardiin **txikitxuuuuu ????????????????**

Aipatzekoa da neskek elkar izendatzeko ere hitz maskulinoak darabiltzate: *ombre, tio, chaval*. Tusónen (1996) klitxeen eginkizuna bide dute.

Tio: Zer da haau **tio...**, Nei regla jetxi nau t hilla **tio...**, Joo zee on-doo **tiooooo** jajajajajaja, Ostin sustuamanazu **tio**

Txabal: Buaaa esqueee nik ez dekot ideiarik bez **chavaal...**

Hombre: Bayeetz **ombree**

Elkarrizketan parte hartzen ez duen beste emakume bat izendatzeko *tipa* hitza darabilte, baina ez du gaitzespen kutsurik.

Ni **tipakin** getu naz klasia itEitrko 45tan po settun hanaz

¹² Horrela bereiziko ditugu elkarrizketa bereko hiztunak. H1, H2... sinboloek ez dute inor ordezkaten, ez dagozkio beti hiztun berari.

Mutilak (nafar mutilak) neskei honela zuzentzen zaizkie: *loka, petarda, pringada (de la vida), sosita...*

M1¹³: Olaaaaaaaaiaaaaa!!! ya, goiz gan gñen etxeraaaaa! zu zmoz?? elizondon 2 egunek eee jajaja bueno **SOSITA** muxu bat!

M2: buffff ezdakitt nire intentziua da segitzia surf egiten, biño klasiak ez dittut artu bar ordun in barko dudana da aorratu ta erosi tabla bat nire kontura. sk zarautz da la ostiaaaa, olatuak dire oso onak ta da kriston gozamenaaa **pringadilla d la vidaaa** k no te enterassss

N: jajajajaj bakarrik erran bar dizut gauz bat: KE **PRINGAU!** jajajaja lasai **my pringy friend**, te esperareeee!!!! :D

M2: **pringadaaa!** zmoz? aspaldi ez nizula mensajerik bidaltzn jej

N: **pringauu!!!!** aitz ongi!! ta zu??

M3: joditu zait txata.. erotu de ez dakit zer dun jaja. jode itxin jatenzu obe, ez duzu garbitu barrik... a la buena bida jaja. bueno **oli ligona** egoin gra bertze batin mxk

N: baaalee!!! egongo gara **ibi el rompecorazones!** ondo lo in! aiao

N: **Guuuaaaapooooooooohhhhhhhhhhh!!!! tioooooooooh ggggg-guuuuuuueeeennnhhhoouoo!!**

M4: gelditzen gara tragoxka bet hartzeko **guapika??**

M5: ez in kasu **petrda!!!!!!**

Arestian esan bezala, harremanak hasi eta bukatzeko esapideak sintonia eraikitzeko (funtzio fatikoaren) adierazle garbiak dira.

Hitz iraingarriak, disfemistikoak, biraoak... erabiltzea gazteen hizker(ar)en ezaugarritzat jotzen da. Alde batera utzita zenbateraino den adina elementu bereizgarriena halako lexikoa erabiltzeko, gure laginean oso jokamolde desberdina sumatu dugu hiztun gazteen artean.

Batzuek, behintzat, ez dute ia batere erabili (gure emaitzak ez datoz gutiz bat Ibarra (2011: 50)-ren irizpidearekin; gure hiztun horiek apenas erabili duten «emozio-egoera edo subjektibitatea adierazteko» («gramatika expresiboko» hizkuntza forma kodetuen bitartezko (Porroche Ballesteros 2015: 191)) hitz iraingarri edo antzekorik). Halakotzat jo daitezkeen *eroa, puta, tonta* ez dituzte oro har iraintzeko erabili hiztunok; txantxetan erabili dituzte:

Puta lur.. Jajajaja, **Tont**aaaaaaaaaaaa, **Tont**a bat zaaraaa!!!, Jajana-jaja **eruaa...**

¹³ Mutiletako 1 (M1), beste mutil bat (M2)... N : Neska. Bakarra da.

Beste hiztun batzuek maizago darabiltzate halako hitzak, batez ere kode-nahastea tartean dela¹⁴.

jajajaj **puta** oly!! (con cariño) XD pos egia san nik re eztakizkit e!
alere san bar diot maddiri

buuuuuuuuuuaa ke **kabrona** jajajajaj bixer kontaukozkuzu!

keba keba bier ikestera komo un **kabron** batugule lan bastante

Iraintzeko asmoarekin behin edo beste ere badarabiltzate irainak; gutxi-tan oso:

jaj, pablo da pixkot **kabron** bai jaj,

es una **puta aborta**!! sin mas, ta bai liau ei die bi bider e...asi k....
asta bixer maialentxia!!

«Behe mailakotzat» («Léxico procedente de un estamento inferior», Ibarra 2008: 226), edo, nahiago bada, lexiko landugabe, arrunkeriatzat jo daitekeenaren adibideak ere jaso ditugu. Lehen multzoan jasotzera goazenak gazteen lexikokotzat jo daitezke. Asko CSen artean aztertzeoak dira:

Ze oao oso txubgua daa [*txungo*], zagon ultzamako jendiz beteta, pe-
tau!, flipatzen; psada, pasdaa [*pasada*]; tope disfratau, atope; asako; krak;
friki; nausieekin sobrauuuu; ke guai tio; porkulo, kriston pollue, txapie
(BI), txapa (NA), Jajajajajaaajj besteeaa pira ??

nik eztot kaka ziriñik ein eee!!, jode, joe, kauen zozttzzz, ostia ba ezer
enekiyeen.., nre klasekok dire uns sososs d cojoness!!!, biaje luzia! la le-
txe!, Joder dago DPM! [De Puta Madre], MEKASUENLAMAAAAAAR!!,
ni [nago] de puta madre, eskerrikasko maialen puta ama mua, de kulo,
joditu zait txata, da la ostiaaa...

Adierazpideari indarra ematearekin ere egon daiteke lotuta adierazgarritasuna.

Baliabide grafikoak geroago ikusiko ditugula eta, baliabide linguistikoen (lexikoaren?) artekotzat jo daiteke **hitza(k) errepikatzea** (Oñederrak ere (1990: 59) baliabide adierazgarrien artean aipatzen du). Izan daiteke funtzio konatiboa, hartzailearengan eragiteko helburua dela medio (*mese(dez)*) nahiz hitzaren esanahia, intentsitatea areagotzeko (*txintxo-txintxo, goxo-goxo...*).

Biali tesrue **mese mese**

Haizeaaa bihar txamarra **mese mese meseeee**

¹⁴ Arestian esan bezala, ikerketako beste aldi bateko gaia da.

Atzo **txintxo txintxo** etxian t deba afaldu nuun, hau hotza itten tzuna jiji

Yihaaahaaaaaaiiii !!!! Gaur **goxoo goxoo** lolooo ☺☺☺

Igorleak hartzaileari (hartzaileei) aurretik esandakoa onartzen duela, bat datorrela adierazteko *balee* (bokal gutxiago nahiz gehiagorekin) errepikatuta darabil; elkarrizketan aurrera egiteko, elkarrizketari eta komunikazioari laguntzeko modua da¹⁵.

Bale baleee

Bale bale lasai iya zoze itteuten ajajaj

Solaslagunak aurretik esandakoa erantzunean txertatu eta norberak osatzea ere komunikazioan laguntzeko jarrera da:

H1: **Kixton** politte ihintza jajaa

H2: **Kixxxxtonaaa!** Jajajajaj☺☺

Hitzak errepikatu gabe, graduatzaileak ere eginkizun bererako erabiltzen dituzte. Gazte hauen txatetan ahozkoan ere badarabilten *ostion*, *Kristo(re)n* lexiko markatua erabili dute.

Wske **ostion** buwlta mandit osa jaaja, Bi nijua **ostion** nalera haundi-yakin e

Kixton politte ihintza jajaa, da **kriston** gozamenaa

Hitzak laburtuta (apokopatuta) idaztea **sintonia** bilatu nahi izatearen bitarteko lexikotzat jo daiteke. Kideen taldearen ezaugarritzat, taldeari izaera eta nortasuna emateko bitartekotzat har daiteke.

Mintza = Mintzaera eta Idazkera ikasgaiaren izena.

Ni **mintza** jung naiz

Trikiya = trikiti musika tresna izendatzeko.

San naute aber hola bada noiz joko zenuketen **trikiya**

Osea gu gea or jartzeitun trikitilarik?

Deikiak aipatu ditugu arestian, elkarrizketak hasi eta bukatzeko formuletan txertatuak. Forma laburtu grafikoak ere badarabiltza hiztun gazteok elka-

¹⁵ Barkamena eskatzeko, eskerrak emateko, desadostasuna eta beste adierazteko moduak ere badarabiltzate.

rrizketa hasiera samarrean (*Zer moduz?, Zelan?*), amaiera aldean (*Muxu(ak)*), eta funtzio deigarri edo konatiboa dutela, solaslagunaren gogoan eragiteko (*mesedez, kontestatu, erantzun*). Maizenik darabiltzatenak dakartzagu. Esaldi, hitz laburtuok laburdura finko ez ote diren bihurtzen ari pentsa daiteke.

— «zmz (zm, zmd, zmu)», «zln»: zer moduz, zelan. *Zln* bizkaitarrek darabilte batez ere.

Joe tio...ta iraid **zm** eo?, **Zmuz** atzoo?, laidaaa!!!! **zmz??** ya rekuperatua, ez??, Garazi!**zmd?**

(BI) zu **zln** ibili za ba valladoliden ba?, **zln** eingogu

— «mxk», «mx(x)»: muxuak.

zerbait baldin badakizu abistu, faborez. **mxk!**, ongi probestu!!!**mxxmxxmxxmxx**, Bai lasai itzuliko dazkitzut abr prestatzen duten eta edukitzekin dena abisatuko datztok?? **Mxx**

— «msdz», «ms»: mesedez.

bueno juen pentsetan ta kntestau **msdz**, knt ms ta irakurtzen dozunien ein tok bat **msdz**, bueno....orduen bueltilla durengora edo?? knt **ms**

— «kntx», «knts(s)», «knt»: kontestatu. Adibide gehienak bizkaitarrenak dira.

(NA) **kntx** faborez!!

(BI) ta an ze eitteko asmue dau ? **knts** msdz muxu, bueno ba ainhoa zaindu ta rekuperau arin, mosu bat...**knts**, sin falta danok entregau bidogu . bueno agur.**knts**, **kntss** muaaaaaak, **knt** ms ta irakurtzen dozunien ein tok bat msdz, 6ek inguru ondo ala ariñau??? **knt** mosu bat!!

— «ern»: erantzun (agerraldi bakarra).

(NA) bueno wapisimaa ongi ibili ta **ern**

4.2.1.2. MORFOLOGIKOAK

Atzizki txikigarriak (*adierazgarriak, ñabardura-emaileak*) darabiltza igorleak hartzailearekiko gertutasuna, maitasuna, estimua adierazteko. Euskal eta erdal atzizkiak darabiltzate elkarriketako hurkoaren, solaslagunaren izenari erantsita (*-txo/-txu/-txi*; gaztel. *-ita, -illa*). Eta inoiz solaslagunak berak bere burua izendatzeko ere aukeratzen du forma hipokoristikoa (*-txu: loretxu, -ita: Ihintzita...*).

Ai **loretxu** anino animo, Aiiamaaaa **haizeaaatxoo...**, Maialentxu, Martintxo

H1: Zoouoooooooooooooonaak **aneetxuuu!!!!**

H2: **Anetxikitxuuuu!!!!** Zorionaaaaaaaaaaaaak!!!!!! Lixtooo yaa inde-zuuu!! 🌸🌸🌸🌸

H3: **Anitaaaaaaaaaaa!!!** ZOOORIONAAAKKKK!!! Ze ndooooooooo!!! 😊😊😊

Joe **lurtxoo** hau esan ta ze in ber duut??, **Maialentxi!!** konektetan zaienien msn-ra inporta jatzu toke bat eittie??, **Maddalentxiaa , ainhoillaa** I have a notizioiaaa.....

Elkar izendatzeko izen-adjektiboak ere hautatzen dituzte atzizki txiki-garri ñabardura-emaileen oinarri izan daitezen: *giputxi, biskaitxar, neskatxiek...*

Baleba eskermilee **txikitxu**, Zelaaaaaaaaan **txikitxuuuuu???**

Oso aldiari behin, elkarrizketatik kanpoko hirugarren pertsona (*amatxo*) edo objektu bat izendatzeko ere badarabiltzate atzizkiok: *bueltatxo, bisittatxo, mesutxo* [mezutxo]

Ni kanpoan nauuu **bankutxuuu** batdaap

Ooooooo zeee ongiiii !!! ;) niii bikainn guztiekinn egonnn taaa denaa bikain orainn **gauzatxoo** batzukk eginn taaaa listo kalistoo ! Zu klaseann ? ;)

Musua izendatzeko ere atzizki txiki-garria eranstean diote izenari ez ezik (*mosutxo bat*), baita onomatopeiari ere: *patxo bat, patxuu*.

Euskal eratorbideko *-txo, -txu, -txa* atzizki txiki-garriekin batera, *-ita, -ito, -ico, -illa* erdal atzizki txiki-garriak ere badarabiltzate eta, horrela, osararen ikuspegitik hitz hibridoak sortu dituzte: **ainhoillaa, muxito, pitxinita...** Erdal hitz eratorri osoa mailegatu eta euskal sistema fonologikora egokitu dute (*bonboncita* → *bonbonzita*) kasuren batean eta, beste kasu batzuetan palatalizazioan ere aipatzekoa den erdal igurzkaria txistukari bihurtu dute (*amorcito* → *amorxito*).

Biharartee **bonboonzitaaa**

Aixxx agurtuu zaituu ?? Mi **amorxitooo**

Muxitooooo, Patxote **pitxinita** Muaa

Hurrengoetan osorik mailegatu bide dituzte hitzun nafarrek erdal hitz eratorriak:

[NA] Biraaa, **zemaikooo!!!!**, Bihar dt **txarlita** bat luzia zurkin...

Inoiz edo behin, atzizki handigarri (adierazgarriak) ere badarabiltzate: *-ote*, *-on* (gaztelaniazkoa); kasu batean *-oi* euskarara egokitua ere bai: **notizioiaaa**.

Ale **maitetño** banue, bier te xamo! Ostirelearte,muxuu

Patxote pitxinitaMuua

H1: Gora **resakoon**

H2: Goraaaa **resaakom** baiiii ajajajjjjaa

Fiestoon!!!! Ni joan nintzen goiz etxeraa bainaa jenteea gelditu zan
8ak artee eta...

4.2.1.3. PALATALIZAZIOA, BUSTIDURA¹⁶

Hizkuntzazko baliabideen artean, bustidura, palatalizazioa ere baliabide emankorra izan daiteke hiztunek beren barne aldartea ispilatzeko. Ahozko ohiko harremanetan euskalki batzuetako hiztunek soinu batzuk bustita, palatalizatuta ekoizten dituzte inguramendu fonikoak bultzatuta (*asimilazio bustidura* gertatzen da, Oñederra 1990: 18). Halako ahoskeran, hiztunak ez du ahoskatzeko modu hori hautatzen motibazio semantikoa dela medio. «Jasoa», «formala» ez den lagunarteko ohiko komunikazioan gauzatzen da batik bat halako ahoskera (Iverson & Oñederra 1985).

Euskaltzaindiak «*Euskara batuaren ahoskera zaindua*» izeneko arauan ere maila jasoko ahoskeran, euskalkiaren arabera, aukerako uzten du ahoskera «arduragabeko» *bustikuntza* ahoskera zainduan ere gauzatu ahal izatea¹⁷.

Ahoskera «arduragabea» izan, «zaindua» izan, kode idatzi estandarrean ahozko palatalizazio horiek lekuri ez dute, idazkera arautua fonologikoa, ez soinu-transkribaketa, izaki.

Txat *mintzidatzietako* kode idatzia, esana dago, arau ortografikoetako mugetatik ihesi, soinu-transkribaketara, idazkera fonetikora hurbiltzen zaio. Eta ildo horretan, bustidurak, palatalizazioak —zeinahi motatakoak— ere bere ordezko idatzia dauka txatetan.

Era honetara, bada, bi palatalizazio motak, bai inguramendu fonetiko-fonologikoak eraginak, asimilazioz sortuak, bai *bustidura adierazgarri* (Oñederra

¹⁶ Oñederrak (1990) euskaraz darabiltzan bi terminoak erabiliko ditugu.

¹⁷ «VII. <il, in> letra bilkura hauek <(i)ll> eta <(i)ñ> eta (hala nola: *mila milla* edo *mailua mallua*, *bina biña* edo *baino baño*) ahoskatzen diren euskalkietako hiztunengan bustikuntza hori ahoskera zainduan ere egoki da (ahoskera zaindua —*milla*— da eta ez —*miya*—). Bustikuntza hori ez duten euskalkietako hiztunengan, noski, bustidurarik gabea izango da ahoskera zaindua ere (hala nola: *mila mila* edo *mailua mailua*, *bina bina* edo *baino baino*)». Letra lodiak jatorrizkoak.

1990: 18) edo semantikoak bat egiten dute txatetako idazkeran, batak zein besteak solaslagunen arteko gertutasuna, hurbiltasuna, konplizitatea, naturaltasuna adierazteko bitartekotzat baitauzkate txatgileek. Palatalizazioa berriaz daramate idazkerara asko-askotan, nahiz hori ekonomiaren kontrakoa izan, letra gehiago idatzi behar dituzte eta¹⁸.

Euskalkiaren, lekuaren arabeko hizkuntza aldaeraren adibideek halaxe erakusten dute, hiztunok bere ahozko adierazpide fonetikoa idazkerara daramate, nortasuna, jatorria erakustearren eta, beharbada, gainerako euskalkietako berezikuntza agerian uztearren. Arrazoiak arrazoi, idazkera arautu estandarretik alde egiteko asmoz egiten dutela dirudi, txatetarako «formalegia» delakoan, seguruenik. Hona asimilazio bustiduraren adibide batzuk:

(Gip. Azpeitia) zergaitxik, gaxki [gaizki], axkoitin, polittek, (NA) itten [egiten], guttigo, oparittu, deittu, mugittu, konfuinttu [konfunditu], zerbatten, nittun, ttuzten [dituzten], battut [baditut], atta, norbatt; bako-txak, arratxin [arratsin], atxaldetan, aixa [aise], probexten; polliki polliki, (BI) nigaittik; bixer [biher], prexioxa, afaixe, jaixek, oparixek, armari-xuen, (Gip. Oiartzun) norbattek, norbaittek, ezttittu [ez ditut], bizi-yakin [biziarekin], miño [baina, baino], etziñen [ez zinen], settun [segituan], biyar [bihar], iruzkiña, baliyo, polittaaaaak!!!, itteko [egiteko], itteuten [egiten duten], trikiya [trikia], aleiya [alegia], iya [ia] pixun [pisuan], abixtu [abisatu], milla...

Ez dituzte, baina, hiztun berek hitz berak beti palatalizatuta idazten; idazkera ortografikoa ere badarabilte:

☹☹☹☹ ze politaaaaa!!!

Bustidura adierazgarriaren askoz adibide gutxiago ikusi ditugu beste palatalizazio motarenak baino. Hiztun batzuek behintzat badakite aukera hori ere badutela, baina ez dute askotan jotzen soinuak palatalizatzerara (edo despalatalizatzerara) balio adierazgarria emateko:

Bikainn pasaaa italiann faltann botakoo zaituguu !!! ☺☺☺ **gozatuuta goxatuuta**

Nexka, juxtu, muxuuk, goxo-goxo, lixtooo, Kixton, paxa [pasa], Ongipaxaaaau [ongi pasau], atxaldian

Kasuren batean duda egin daiteke nahita aukeratu duten igurzkari sa-baiaurrekoa¹⁹ idaztea (x), teklatuan oker jo duten letra (hiru txistukari igurz-

¹⁸ Ekonomia ez da, hortaz, ziberridazkera arautzen duen hastapen bakarra.

¹⁹ Sareko Euskal Gramatikako terminologiaz baliatu gara kontsonante motak izendatzeko.

karien teklak aski hurbil daude eta) edo hiztunak ez dituen txistukariak bereizten (esate baterako, ts/tx: *atxaldian*). *Pixarra* idatzi duen hiztunak, beharbada, forma horixe du neutrotzat eta markatutzat (adierazgarriagotzat) izan dezake *pizarra*.

Hitz batzuen bukaeran, hitzaren esanahia «goxatzeko» igurzkari sabaiaurreko ahoskabea [x] eransten diote batzuetan: *Ai* interjekzioa, aienea adieraztekoa, *lo(lo)* (*lo egin* aditz-esapideko izena). Arestian aipatu dugun *amorcito amorxito* bihurtua ere hemen aipatzekoa da.

Aixxx agurtuu zaituu ?? Mi **amorxitooo**

👄👄👄👄 oraiinn geldetukoo dut aberrr noizzz ditudann busakk
Aix Aix aixx ;)

Lolitox nijua bale? Jakin nahi nun iya zrmuz ziñen

A loloss

Onomatopeiak, interjekzioak... esanahi adierazgarria adierazteko prozedurazko elementuak (Parroche Ballesteros 2015: 192).

Txatgileok oso maiz jotzen dute baliabide hauetara adierazgarritasuna kanporatzeko. Gehienetan igorlearen emozioen, barrengo egoeraren adierazpenak dira. Interjekzioez baliatzen dira txatgileak adierazpen horietan, hainbatetan onomatopeiez lagunduta. Adibide batzuk besterik ez ditugu jasoko, oso luze joko luke eta erabili dituzten guztiak hona ekartzeak.

Muxua adierazteko:

pa, Patxote, Muua.

Eta Iparraldeko hiztunak:

Potttt 😊😊😊😊 (emotikoiak lagunduta)

Adostasuna:

bo, okei, Okey, okei perfekt, bale!!!, pos baii, ados!!!, perfektol, klaro baietz!!!!, fijooo!!!

Desadostasuna, kexua:

jo, ez ez ez!!!!

Barrea:

Jajajaja, Uajajaja

Poza:

bua gaur berriz ke buena

Tristura, kezka:

bua urrengo astin amama operatzebe

Harridura:

aiba!, ohhhh

Desira, nahia:

hori goguk!!

Inoren arreta bereganatzeko:

eiii

Ezer gustukoa dela adierazteko:

ze enbidiaaa!!!

ze gozadaaa!!!!!!

hori suertia!

Hasierako eta amaierako agurrak adierazteko:

apaaaaa olaia!!!! aspaldikoo!!!

geroarteeeeeeee!

bnga, eskerrikasko ta ongi izan!

benga, muxu haundia!!!

Lehen esan bezala, adierazgarritasunaren seinale nabarmena da hiztun batzuen (ez guztien) kode-nahastea (CS). Lurralde, egoera soziolinguistiko batzuetako hiztun batzuek, apika, CS daukate, hain zuzen, hizkuntzazko baliabideetakotzat (baliabide estilistikoetakotzat).

yaaaaa!! egia da!! joeeee muxo pringau pero bira el aitor!!jajajaj

imaginatzen nun bino bueno, ni ez nintzn atrako erez. iñautiak arte aguantatuko duzu besta in gabe?? lo dudo mucho... xcierto ez dakit enteratu zaren ze izan zen duela haunitz, nai natzun erran en persona bino ya kasi ez gara ikusten, lorea ta nik moztu ginun, sin mas jakiteko.

4.2.2. Baliabide grafikoak

Idazkailu elektronikoen, tekleteuen denon eskura jartzen dituzten kodeak, ikurrak, irudiak txatgileentzat bitarteko erabilgarriak dira ispilatzeo bai beren barrena, sentimenduak, bai irakurle(ar)engan sortu nahi dituztenak. Mezua interpretatzeko iradokizunen adierazleak ere izan daitezke irudiok, mezuaren osagai hitzezkoaren aringarriak, kontrako esanahiaren iradokitzaileak; txantxa dela ulertarazteko seinaleak... Gailuek gero eta aukera zabalagoa eskaintzen diote igorleari azaleratu nahi duen dena delakoa irudiz azaleratzeko.

Oro har, egina dagoen irudi bat pantailan txertatzea errazagoa eta laster-ragoa da (baldin eta erabiltzailea «ziber-alfabetatua» badago) ikur konbinazioen bat egin behar izatea baino. Irudietarako bilakabidea garbi atzeman daiteke txat zaharrenak (Tuenti aplikazioak) eta berrienak (WhatsApp aplikazioak) erkatuta. Konparatzekoa litzateke urte gutxiren buruan nola joan den ugartzen ikono-sinboloen aukera. Gainera, ikur-konbinazioak irudika ez dezakeen makina bat irudi erabil daitezke egun elkarriketa (eta mezu) elektronikotan: begitarte eta keinu era guztietako aurpegiak ez ezik, txalo joka dauden eskuak, garaipenaren sinbolo bi behatz tente dituen; indarra, sasoia adierazten duen beso gihartsua, zoriona (eta poza) adierazteko etxafuegoak; musika notak, hitzak kantu batekoak direla adierazteko, bihotzak, garagardopitxarrak topa egiten, dantzariak, etxeak, gailuak... Ohituraren poderioz be-reganutzen du erabiltzaileak gailuak zer irudi eskaintzen dituen, non bila ditzakeen eta mezuetan txertatzea non komeni den.

Lehengai linguistikoa ez izateak errazten du gisa honetako komunikazioa: ez dago ez hizkuntza jakin baten ez euskalki edo gisa bateko edo beste aldaeraren arrastorik. Hizkuntzan oinarritzen ez den bestelako kode sinboliko-ikonikoa konpartitzen dute solaslagunek: nolabait esan, ideograma- edo piktograma-kodea. Hizkuntza jakin baten mendekoa ez izateak, artikulazio bikoitzean oinarrituta ez egoteak, unibertsalagoa egiten du.

Baliabide nagusiak dira, batetik, alfabetoko ikur berak: letrak —letra larriak, letra xeheak— eta bestelako ikur ortografikoak (harridura eta galdera markak batik bat), puntuazio ikurrak (puntuak, esate baterako). Konbinatu ere egiten dituzte letrak eta markak, esate baterako, hitzari, adierazpideari indar gehiago emateko.

Bestetik, berriz, irudiek ere bere lekua dute mezuotan. Batzuetan gailu elektronikoen eskaintzen dituzten emotikoen zerrendetatik aukeratzen dute adierazi nahi duten horixe adierazteko, bestetuetan konbinazioak egiten dituzte letra (larriak batez ere), puntuazio ikurrak (puntu eta koma, bi puntuak, dela puntuazio ikurrak eta parentesiak) konbinatuz (guk lan honen izenburuan erabili dugun ;), adibidez). Matematiketako ikurrak ere erabiltzen dituzte: berdintasuna adierazteko, handiago edo txikiagoa adierazteko ikurra, zenbakiak...

4.2.2.1. LETRAK, PUNTUAZIO MARKAK

Igorleak hartzaileari letren tamainaren, errepikatzearen bitartez adierazi nahi dio, nolabait, nola ahoskatuko lukeen hitza. Alde honetatik, esan daiteke osagai paralinguistikoaren gauzatze grafikoa dela: intentsitatea, garrasiak, isiltasuna idatzita adierazteko modua.

Letra larriak. Oso gutxitan erabiltzen dituzte, oro har, txatgileek. Kode honetan letra larriek beste balio bat dute. Arau ortografikoetan ez bezala (izen bereziak ere letra xehez idazten dituzte), letra larriek hitzari, mezuari garrantzia, indarra, intentsitatea, bolumena ematen diote. Baliabide paralinguistikoaren parekoa da, hortaz, letra larriak idaztea.

MEKASUENLAMAAAAAAR!!, ZORIONAK!!!!!!!!!!!!, EJEM EJEM!!!!!!!!!!!!,
ZE MOZKORRAAA, badakizu zeintzuk diren LAS CONSECUENCIAS.,
IRAKURRI!!!! eske Ke InUTIL ESS:, Jun esaten DANOK zoyer , Bueno sin+
animetan bazara komentau eta «»TXANTXARAN»» ibilite bueltatxo bat
ein geinke!!, ESKERRIKASKO AKORDETIARREN!!,

H1: Biharko ba al dau latibeko lanik???

H2: EZZ

Letra errepikatuak: xeheak eta larriak. Agurretan, bukaerako mezuen azken hitzetan askotan errepikatzen dituzte letrak, bokalak eta kontsonanteak. Ez dirudi helburua indartzea denik. Baliteke agurra dela azpimarratzeko jotzea errepikatzerara, hain justu.

Kaixooo, joodeeee, Aioooo, Loreeetxuuuu, Baaaaiii, Pittinaaaaaa, Loreeee, Ooooooooook, aniiimo ganbaaarraaaa,

muxuuuu, Eztut iñolaz eree berdinee ineen eeh!, Antzii zait sekooo, Eztuuut iin jaaaa, behi zorueekk; dirurikk

mxkkk; mxkkkkkk; muxuuxxxxx; barrrrrkatu;

larunbatin kristoooooon besta!, Jaionekiin ta afaldikoooot, Asike pastuu gerooo hemendiik

Era berean, maiz, letra errepikatuaren ondoan, hurren aipatuko ditugun harridura (eta galdera) markak ere errepikatzen dituzte.

hoidaaaaa !!, berdiiiiinnnn !!, ezzzzz!!; aunitzzzzzzz!!!; batttt!!!!,
ZOOORIONAAAKKKK!!!, ZORIONAKK BA ANETXUU!!; olaiaaa!!!!, ka-
soooooooooooooooooo, eeee???, baleee!!, txopue ikusi ta gero afaldu ka-
txinbie estrenau ta ba JUERGAA!!!!

Hiztunetako batzuek bere burua izendatzeko ere azken bokala errepikatzen dute: Maddaleen, **Luuur**, Loretxuuu.

Harridura, galdera marka errepikatuak

Gero han geldituko zariet ikasten??, Nun zare???, Zelaaaaan gaztee martxaan neskaaaak???, Beneetaaaaaan???, Inposiblea dala???

Arestian esana osatzearen, zehaztu behar da harridura eta galdera marka errepikatuen aurretik bokal edo kontsonante errepikatua (azkena edo azkenurrekoa) idazten dutela ia beti.

Mileskeeer!!!, Egitaan??, Baldakauu interbeeey???, Biher esperariko dtzuut??, Hrtu zrbaiiiit!!!, Nik biher in br dut... deiriko datzut zalantzaak galdteekoo???, Biraaa,zemajikooo!!!!, Fiestoon!!!! Ni joan nintzen goiz etxeraa bainaa jentea gelditu zan 8ak artee eta... Ajajajajajaa, Kontatko datzuuuut astelhnaiiaaana!!!!!!???, Gaaaabooooon!!!!

Isiltasuna ere puntuazio marken bitartez adierazi beharra dute. Etenpuntuak izan ohi dira osagai paralinguistiko horren ispilua:

betikua izan zen.. poca letxe.. jajaj, eske begittu nun nere galderetan ta etziren agertzen..., bai, aber, ya itten dugun fundamento pixkot..., ai ai ai ai..... beittu ze ein daben kekak buruen!!!, aber... juen giñen olatz ainhoa eta ni, ni seguramente ena juengo.... ze zuek ze eitteko asmue daukezue??

4.2.2.2. IRUDIAK

4.2.2.2.1. *Puntuazio marken konbinazioa irudia sorrarazteko*

Darabilten aplikazioaren arabera, irudi gutxiago edo gehiago dauzkate eskura eta, hortaz, darabiltzate txatgileok. Tuentitik whatsApperako igarobidean (eta orain azterketatik kanpo ditugun mezu elektronikoetan beste horrenbeste) asko ugaritu da irudien aukera. Hasieran («Tuentialdian», horrela esatea badago) ortografia markak konbinatzea beste erremediorik ez zuten erabiltzaileek, batik bat igorlearen aurpegia irudikatzen. Irudiak dauzkate orain gazte txatgileek mezuetan txertatzeko; aurpegiaren irudiak, eta bestelakoak ere bai, gero eta gehiago: besoak, eskuak, etxeak, janak, edariak, gisa bateko eta besteko ikono eta sinboloak.

Marken konbinazioaren bitartez igorlearen barne egoera ispilatzen duen aurpegia, begitartea irudikatzen dute. Dela poza, dela tristura, dela kezka, dela konplizitate-keina...

Gure lagineko txatgile tuentizaleek hauek erabili dituzte batez ere:

- ;) begi-keina: Jondi eztaola usteet!beinga tu;)
- :) irribarrea: Zu zemuz? Bier kaftxo bai ala bai tio;)
- :D barrea: jajajajaj bale bale, lasai!!! ezta yaus pasatzen! :D

- =) eskermile my friend!!!!!! =)
 =D bueno wapisimaa ongi ibili ta ern muxuuk =D
- XD barre handia: ai iñaki iñaki... denak zorientzen ai dire ta ni enaiz guttigo zan barko, ez? xD ZORIONAK!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
- :(tristura: ta bai, ni ere ya banuye lotara, nagola KO, ta bihar klase...
 :(porque? porque? Jajajaja
 =(buaa, ze gaizki.. ni lokartu bai, biño denbora gutti =(
- :P mingaina kanpoan: maialeen igotako argazki hori lehen eskuko informazioa? :P jajaj
- :S gogaitua; zalantzatia; eszeptikoa: por cierto, barkatu orain kontestia, biño egon naiz aste guzia super liada ta tuenti ibiltzen nun mobillakin bakarririk, ta eztit uzten kontestia.. :S
- <3 bihotza: Hoiek ttire galderak baldin bdakizu edozein gauz ere! san faborez!!!
 TQ <3<3<3<3<3<3<3<3<3 jajajajajajaj

WhatsAppen askoz gutxiagotan darabiltzate halako konbinazioak, aplikazioak irudi eginak ditu eta. Oso hitzun gutxik eta oso ikur osatu gutxi darabiltzate. Begi keinua eta musua dira nagusi. Ia beti mezuaren bukaeran irudikatzen dituzte, baita galdera edo harridura marken ondoan ere.

Muxitooo ;)

Muxutxoooooooo ;))

Ueueueueueuuu 7 terditann hann ikusikoo zaitutt berazzzz ? ;)

Paaaa ;)

Biharr dokumentalaren aurkezpenaa dagoo ! ;)

Lagunekinn bertsosekatrekinn ;)

Juerga ona botaaaaa, paaa :)))

Paaaa ;))

Esaldiaren bukaeran ez bada, oso-oso gutxitan darabiltzate ikurrok:

Ooo5oooo zeee ongiiii !!! ;) niiii bikainn guztiekinn egonnn taaa de-naaa bikain orainn gauzaxoo batzukk eginn taaaa listo kalistoo ! Zu kla-seann ? ;)

Era berean, oso gutxitan darabiltzate ikur konbinazioak osagai hizkuntzakoaren orde. Haren osagarria izan ohi da irudi osatua.

H1: Kutxii sarreraaann ?

H2: ;)

Mezu-igorlearen izenaren ondoan ere jartzen dute hiztun batzuek ikurra. Norberak edo taldeko beste hiztunen batek jarria izan daiteke. Igorleak bere burua nola ikusten duen adierazteko?, bere «ohiko» aldartea zein den ispilatzeke?, besteek nola ikustea nahi duen aditzen emateko?

IZENA1 ;) : Nik geo atsaldian klase partikularrak ematea junhiet

IZENA2 :) : Jooo nik ere nahi dot jajajajaja

IZENA3 ;) : Lagunekinn bertsosekatrekinnn ;)

4.2.2.2.2. *Emotikoiak*

Torresen arabera (2001), hiztunek, igorleek, ez dituzte emotikoiak erabiltzen bakar-bakarrik aldiaren aldiko poza eta tristura adierazteko; testuak pragmatikoki antolatzeke baliabideak ere badira emotikoiak. Enuntziatuak interpretatu eta desanbiguatzeke bitarteko ezinbestekoak dira, aurrez aurreko elkarrizketetan osagai paralinguistikoak (intonazioa) eta ahozkoak ez diren maila berean.

Haizeaaaaaaaaak bezalaaaa ♪;Zeeerrrr moduzzz tituluaaaaaaaaaaaaa ??

Igorleak testuratu dituen noten irudiek solaslagunari ziurtatzen diote kantuz ari dela (adibide honetan Ken zazpi taldearen «Haizea» kantuaeren hasiera da), baina, aldi berean, solaslagunaren izenean oinarrituta (Haizea) «hitz-jolasa» egin nahi izan duela. Ludikotasunaren erakusgarri garbia.

Konparazioa egitea zilegi bada, esan daiteke alde honetatik emotikoiak antzerki-lan idatzietako «akotazio» modukoak direla. Mezu osoa nola interpretatu (eta deklamatu) behar duen esaten dio igorleak hartzaileari (aktoreari).

Idazkailuaren eta teklatu motaren arabera aukera diferenteak ditu hiztun idazleak. Gure lagineko hiztunek ia beti osagai linguistikoaren lagungarri dabilzate emotikoiak, mezuaren interpretazioan laguntzeko. Gehienetan begitarte hauek erabiltzen dituzte:

☺☺☺☺ Poza
 ☹☹☹☹ Muxuak
 ☹☹☹☹☹☹ Tristura: Eztakt zr in..☹
 ☺☺☺☺ Badirudi «maite zaitut» adierazi nahi duela:
 H1: ☺☺☺☺
 H2: Taaaa niiii zuuuu!!!!!!

Aurpegiez gain, beste irudi batzuk ere baliagarriak gertatzen zaizkie.

H4: Anetxikitxuuuu!!!! Zorionaaaaaaaaaaaaak!!!! Lixtooo yaa inde-zuuu!! 🌸🌸🌸🌸

H1: Jaajajajajajaa eskerrik askooooooo neskaak 😊😊

H5: Zorionak Aneee!! 🌸🌸👏👏😊😊

Emotikoein zerrenda luza daiteke, asko luzatu ere, baina gure lagineko hiztunek erabili dituzten emotikoi guztiak banaka aztertzeak ez luke zentzurik izango. Gainera, ez dago emotikoen kode finko itxirik, ez lotura bana-banakorik pentsatu ahal izateko «halako emotikoiak halako erreferentzia, esanahia, kontzeptua adierazten du». Sentimen bera irudi batek baino gehiagok irudika dezake. Eta, gainera, aplikazioek etengabe ugaritzen dituzte irudiak. Nolanahi dela ere, hiztunek gutxienerako oinarri bat konpartitu behar dute (Escandellen 2005, *irudikapenak*), bestela komunikazioa ezinezkoa litzateke.

Orain aipatu besterik egingo ez dugun beste gai bat ere bada tartean. Lan honen oinarrian dago hiztunak halako sentimen, emozio... adierazi nahi duelako aukeratzen duela hori irudika dezakeen emotikoa. Galdetzekoa da ea beti horrela den edo, jolasean-solasean, irudiekin topo egin eta ez ote dituen irudiak erabiltzen arrazoi estetiko, umoristiko eta antzekoengatik eta ez, nahitaez, barrenean duena kanporatzeko.

Emotikoi, irudi, ikono, sinboloen bitartezko adierazpena ez da hizkuntzaren artikulazio bikoitza bezalakoa. Idazkera alfabetikoa eta ikonikoa konbinatuta darabiltzate txatgileok, eta bata eta besteak balio diete adierazgarritasuna testura eramateko.

5. Ondorioak

Txat mintzidatziak ahozkoaren ezaugarriak baditu, baina ez dira guztiz soinu letraldatuak. Idazkerari dagokionaz gain, lexikoaren hautuan ere hiztunek txatetan darabiltzate ahoz erabiltzen ez dituzten hitz, esapide «adierazgarriak». Esate baterako, agurretako bokatibo, deikietan ikusi dugu hori.

Ildo beretik, ondorio zabalagoak ateratzeko neska-mutilen arteko corpus aberatsagoa beharko genuke eta, batez ere, mutilen arteko elkarriketen corpusa. Ez dugu uste emozioak adierazteko neskek elkarren artean darabiltzaten adierazpide berberak erabiltzen dituztenik mutilek.

Beste alde batetik, berretsi behar dugu (Perez Gaztelu & Zulaika 2014a, 2014b) plazaratua dugun ideia (Amonarrizen 2008 irizkide gara, hortaz): gazteen hizkera ez da bakarra, bat eta bera. Gazteek (ere) unean uneko egoerari egokitzen zaion hizkera erabiltzeko gaitasuna dutela erakutsia dago. Gaz-

te(en) hizkeraz, singularrean, hitz egin baino egokiagoa da hizkerez, aldaera funtzionalez hitz egitea. Gure azterketen emaitzek agerian utzi dute ez dagoela aldarrikatzerik hainbatek baieztatu izan dutena; hots, lagunarteko hizkera behe- eta behe- eta erdi-mailako klaseek menderatzen duten erregistro bakarra dela.

Gazte(en) hizkerari egozten zaizkion ezaugarri batzuk (Ibarra 2011) ez dagozkie bakar-bakarrik gazteei. Helduagoek ere bai aurrez aurreko ahozko lagunarteko harremanetan bai Internet bidezkoetan erabiltzen ditugu, guxtiago edo gehiago, lan honetan sailkatu ditugun bi baliabide nagusietan bildutakoak: lexikoa, interjekzio-onomatopeiak, agurrak... Eta hemen jaso ez ditugun gehiago ere bai.

Gure azterketako euskal gazteak OBEko kodea eraikitzen ari dira auzolanean; bere idazkera dute, bere lexikoa, beren arteko harremanak hasi eta garatzekoa. Adierazgarritasunari dagokionez, euskal gazteek Tusónen (1996) funtzio autoespresiboaren, sintonia bilatzeko funtzioaren, eta Jakobsonen funtzio adierazkor, konatibo, fatiko eta poetikoaren erabilera sortzaile eta baliagarria egiten dutela ikusi dugu.

Euskaraz ere *mintzatu-irudikatu-idazteko* kodeak (alfabetikoa eta kode pikto-, ideografikoa) modu sortzaile eta adierazgarrian konbinatzen dituzte euskal gazteek. Bateratze horrek balio izan dezake hizkeren arteko ulermen ezak gainditzen laguntzeko.

Euskalki diferenteetako hitzunen arteko elkarrizketetan ez dugu ikusi, ez dute berariaz adierazi, ulertzeko zailtasunik zutenik. Asimilazio bustiduran eta hitz eta laburdura gutxi batzuetan ikusi ditugu desberdintasun handienak. Itxura batean, berezitasunak ez dira ulermenerako oztopoa eta, nolana dela ere, jokamolde bera dute (fonetismoak testuratu, agurtzeko modu antzekoak...) nahiz irtenbideak desberdinak izan, hain zuzen, darabilten hizkeragatik. Guztiarekin ere, azterkizun uzten dugu euskal gazteen txatetako «euskara batu idatzi lagunartekoa».

Adierazgarritasunaren azterketan ere —aitor dezagun, berriz ere—, gure ikerketa honek hutsune bat (gutxienez) badu, CS-ari arreta berezia eman behar zaio. Hutsune hori betetzen dihardugu.

Erreferentzia bibliografikoak

- AMONARRIZ, Kike (2008), «Gazte hizkerak. Hizkera gazteak». *BAT Soziolinguistika aldizkaria* 68 (3): 167-183 or.
- AZKARATE, Miren (1990), «Euskal -garri vs. Latinezko -bilis bi balio desberdin». In E. Perez Gaztelu & P. Urkizu (arg.), *Patxi Altunari omenaldia*. Donostia: Deustuko Unibertsitatea, 19-39 or.
- (1993), «-garri eta -kor atzizkien erabileraz». *Berba* 10.
- ESCANDELL, M.ª Victoria (2005), *La comunicación*. Madril, Gredos.

- GARDNER-CHLOROS, Penelope (2009), *Code-switching*. Cambridge University Press.
- HERRING, Susan C. (1996), «Introduction». In S. C. Herring (ed.), *Computer-Mediated Communication. Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins, 1-10 or.
- IBARRA, Orreaga (2008), «Apuntes sobre interferencia castellano-vasca en el lenguaje juvenil actual. Léxico, calcos y transferencia lingüística», *Oihenart* 23: 219-240 or.
- (2011), *Nafar euskaldun gazteen ahozko diskurtsoa*, Nafarroako Unibertsitate Publikoa.
- IVERSON, Gregory K. & Oñederra, Miren Lourdes (1985), «On Basque Palatalization», *Folia Linguistica* 19: 51-61 or.
- OÑEDERRA, Miren Lourdes (1990), *Euskal fonologia. Palatizazioa, asimilazioa eta hots sinbolismoa*. UPV/EHU.
- OYHARÇABAL, Beñat (2001), «Kor zatizkia». In J.M. Makatzaga & B. Oyharçabal (edit.) *Euskal gramatika eta literaturari buruzko ikerketak XXI. mendearen atarian*. Iker 14 (1): 357-383 or.
- PEREZ GAZTELU, Elixabete & ZULAIKA IJURKO, Esther (2014a), «Comunicarse escribiendo en las redes». *K + e. Komunikazio eremuak / Espacios de comunicación. IV Nazioarteko Biltzarra Komunikazioaren Ikerkuntzarako Espainiar Elkarte. IV. Congreso internacional de la Asociación Española de Investigación de la Comunicación*: 765-782. [Revista de la Asociación Española de Investigación de la Comunicación (RAEIC) 1: 117-128 or.].
- (2014b), «Gzteak Ignrtn idztn: Mintzidatzien antolamendua». In I. Aduriz & R. Urizar (ed.), *Euskal hizkuntzalaritzaren egungo zenbait ikerlerro. Hizkuntzalari euskaldunen I. topaketa*. Bilbo: Udako Euskal Unibertsitatea, 111-133 or.
- PORROCHE BALLESTEROS, Margarita (2015), «Sobre la manifestación del significado expresivo en español». In D. Serrano-Dolader & M. Porroche Ballesteros, M.ª Martín Zorraquino (ed.), *Aspectos de la subjetividad en el lenguaje*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico, 187-205 or.
- RODRIGO ALSINA, Miguel (1989, 1995₂), *Los modelos de la comunicación*. Madril: Tecnos.
- TORRES I VILATARSANA, Marta (1999), «Els xats: entre l'oralitat i l'escriptura», *Els Marges* 65: 113-126 or.
- (2001), «Funciones pragmáticas de los emoticonos en la comunicación mediatizada por ordenador», Revista *TEXTOS de la CiberSociedad*, 1. Temática Variada. <http://www.cibersociedad.net/textos/articulo.php?art=24> [azken ikustaldia: 2015eko irailaren 30ean]
- TUSÓN, Jesús (1996), «Lenguaje, comunicación y persuasión». In J. R. Zubiaur & I. Beti (ed.), *Mitos, teorías y aspectos del lenguaje*. Donostia: Deustuko Unibertsitatea, 71-82 or.
- VINTRÓ, Eulàlia (2002), «El movimiento sofístico. El nacimiento de la retórica», *Bitarte*: 26: 5-22 or.
- WATZLAWICK, Paul, BAVELAS, Janet & JACKSON, Don D. (1967), *Pragmatics of Human Communication* [1985, *Teoría de la comunicación humana*. Herder]. <http://primeravocal.org/wp-content/uploads/2011/05/Watzlawick-Paul-Teoria-De-La-Comunicacion-Humana3.pdf> [azken ikustaldia: 2015eko irailaren 30ean]
- ZAMORANO AGUILAR, A., CALERO VAQUERA, M.L. & LÓPEZ QUERO, S. (2004), «Foros de debate vs. otros discursos electrónicos», *Español Actual*, 82: 53-75 or.